

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

اثر مخارج بهداشتی، نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی کشور
ایران

طی سالهای ۱۳۸۲-۱۳۵۸

درجه تحصیلی

کارشناسی ارشد

استاد راهنما

دکتر محمد هادیان

استاد مشاور

دکتر حسین قادری

پژوهشگر

سعید شجاعی

بهمن ۱۳۸۶

کتابخانه تخصصی مدیریت
دانشگاه علوم پزشکی تهران

۱۳۸۷ / ۵ / ۱۲

۱ ۵ ۱ ۱ ۷ ۲

دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی تصویب نامه پایان نامه کارشناسی ارشد

شماره _____
تاریخ _____
پیوست _____

بدینوسیله اعلام می نماید آقای سعید شجاعی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته اقتصاد بهداشت پایان نامه خود را تحت عنوان اثر مخارج بهداشتی ، نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی کشور ایران طی سال های ۱۳۸۳ - ۱۳۵۸ در تاریخ ۸۶/۱۱/۳۰ به عنوان آخرین شرط دریافت درجه کارشناسی ارشد به هیئت علمی این دانشکده ارائه نموده و مورد قبول واقع شد / ۰ ا

و من... التوفیق
دکتر فرید عبادی فرد آذر
رئیس دانشکده

حاضر

استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمد هادیان

کاری

استاد مشاور: جناب آقای دکتر حسین قادری

استاد مشاور آمار: ---

دکتر داور

استاد داور: سرکار خانم دکتر سودابه وطن خواه

۱۳۸۷ / ۱۵ / ۱۴

با تشکر از :

استاد راهنما : جناب آقای دکتر محمد هادیان
استاد مشاور : جناب آقای دکتر حسین قادری
استاد داور : سرکار خانم دکتر سودابه وطن خواه

و

دوست گرامی محمود یوسفی

تقدیم به :

پدر و مادر دلسوز و فداکارم

و

همسر مهربانم که مرا در طی دوران تحصیل حمایت نموده است.

چکیده:

اثر مخارج بهداشتی، نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی کشور ایران طی سالهای ۱۳۸۲-۱۳۵۸

مقدمه

نیروی کار، سرمایه فیزیکی و مخارج بهداشتی از عوامل مهم تشکیل دهنده رشد اقتصادی در هر کشور می باشند. سرمایه گذاری در نیروی کار شامل دو بخش است، سرمایه گذاری در بهداشت و سرمایه گذاری در آموزش. دانستن اثر هر کدام از این عوامل بر رشد اقتصادی می تواند به برنامه ریزان برای تصمیم گیری مناسب کمک نماید.

روش پژوهش

فرضیه رشد مبتنی بر مخارج بهداشتی، نیروی کار و سرمایه فیزیکی برای اقتصاد ایران طی سالهای ۱۳۸۲-۱۳۵۸ مورد مطالعه قرار گرفت. الگوی استفاده شده در این مطالعه الگوی سولو می باشد. نتایج تحقیق توسط آزمون هاسمن مورد ارزشیابی قرار گرفت.

یافته ها

یافته ها اثر مثبت و معنی دار مخارج بهداشتی، سرمایه و نیروی کار و اثر مثبت و بی معنی رشد جمعیت بر رشد اقتصادی در دوره مطالعه را نشان دادند

نتیجه گیری

با توجه به اثر بهداشت و آموزش بر کیفیت نیروی کار و همچنین اثر مخارج بهداشتی بر رشد اقتصادی، برنامه ریزان باید نگاه خود را به نحوه تخصیص هزینه ها به بخش بهداشت و رفاه عمومی جامغنه تغییر دهند تا این سرمایه گذاری باعث رشد اقتصادی و توسعه کشور در آینده شود

کلید واژه ها:

مخارج بهداشتی، نیروی کار، سرمایه فیزیکی، رشد اقتصادی، سلامت.

فهرست

صفحه

عنوان

فصل اول : معرفی پژوهش

۷.....	مقدمه.....
۸.....	اهمیت پژوهش.....
۹.....	اهداف پژوهش.....
۹.....	هدف کلی.....
۹.....	اهداف ویژه.....
۱۰.....	فرضیه و سئوالهای پژوهش.....
۱۰.....	سئالات پژوهش.....
۱۱.....	تعریف واژه ها.....
۱۳.....	روش شناسی تحقیق.....
۱۳.....	روش گرد آوری اطلاعات.....
۱۳.....	جامعه آماری.....
۱۴.....	روش تحقیق.....

فصل دوم : بررسی متون

۱۶.....	مقدمه.....
۱۶.....	مدلهای رشد کلاسیک.....
۱۸.....	مدل رشد هارود - دومار.....
۱۹.....	مدلهای رشد نئوکلاسیک.....
۲۰.....	مدل رشد سولو.....
۲۱.....	اضافه کردن سرمایه انسانی به الگوی سولو.....
۲۱.....	سلامت.....

۲۳.....	عوامل کلان تعیین کننده سلامت جامعه.....
۲۳.....	درآمد.....
۲۳.....	فقر.....
۲۴.....	توزیع در آمد.....
۲۴.....	اشتغال.....
۲۵.....	آموزش.....
۲۵.....	مسکن.....
۲۶.....	فرهنگ و نژاد.....
۲۶.....	عوامل خرد تعیین کننده سلامت جامعه.....
۳۲.....	عوامل تعیین کننده سرمایه گذاری در منابع انسانی.....
۳۶.....	اثر مستقیم بهداشت بر بهره وری نیروی کار.....
۳۷.....	اثر غیر مستقیم بهداشت بر بهره وری نیروی کار.....
۳۸.....	الگوی نظری مرجع تحقیق.....
۴۲.....	شاخص های بهداشتی.....
۴۲.....	نرخ خام یا ناخالص مرگ و میر.....
۴۳.....	امید به زندگی در بدو تولد.....
۴۳.....	شاخص حداقل کالری مورد نیاز به ازاء هر نفر.....
۴۴.....	شاخص مخارج بهداشتی و ارتباط آن با سرمایه بهداشتی.....
۴۶.....	پیشینه پژوهش.....
۴۷.....	مطالعات کلاسیک.....
۴۹.....	مطالعات نئوکلاسیک.....
۵۰.....	مطالعاتی که بر مبنای حسابداری رشد صورت گرفته اند.....
۵۱.....	مطالعاتی که بر مبنای الگو های رشد درونزا انجام شده اند.....
۵۵.....	مطالعات نشان دهنده اثر بلند مدت بهداشت بر رشد اقتصادی.....
۵۶.....	مطالعات توصیفی.....
۵۸.....	مطالعات مربوط به اثر مستقیم بهداشت بر بهره وری نیروی کار.....
۶۰.....	مطالعات مربوط به اثر غیر مستقیم بهداشت بر بهره وری نیروی کار.....

فصل سوم : روش پژوهش

۶۳	مقدمه.....
۶۴	الگوی نظری.....
۶۴	الگوی تجربی مورد استفاده در این تحقیق.....
۶۵	نوع پژوهش.....
۶۵	جامعه پژوهش.....
۶۶	نمونه پژوهش.....
۶۶	روش گرد آوری داده ها.....
۶۷	متغیر های مورد استفاده در این پژوهش.....
۶۸	منابع مورد استفاده.....
۶۸	روش تحلیل داده ها.....
۶۹	روش تخمین.....
۷۰	امکانات پژوهش.....
۷۰	محدودیت پژوهش.....
۷۰	ملاحظات اخلاقی.....

فصل چهارم : یافته های پژوهش

۷۳	مقدمه.....
۷۳	نتایج تخمین اولیه.....
۷۵	آزمون همبستگی (درونزایی).....
۷۶	شرحی بر آزمون هاسمن.....
۷۶	مراحل آزمون.....
۷۷	نتایج آزمون.....
۷۹	تحلیل یافته ها.....

فصل پنجم: نتیجه گیری

۸۲.....	مقدمه.....
۸۲.....	نتیجه گیری.....
۸۵.....	پیشنهادات کلی.....
۸۵.....	پیشنهادات کاربردی.....
۸۷.....	پیشنهاد جهت انجام مطالعات آتی.....
۸۹.....	فهرست منابع.....
۹۴.....	پیوست.....

فهرست اشکال و نمودارها

صفحه	عنوان
۳۲.....	نمودار (۱-۲) سرمایه گذاری در بهداشت.....
۴۵.....	نمودار (۲-۲) مطلوبیت ناشی از مصرف بهداشت به عنوان کالا.....
۵۲.....	شکل (۳-۲) مراحل رشد محصول سرانه در طی زمان.....
۵۷.....	شکل (۲-۴) رابطه سرمایه بهداشتی با استهلاک سرمایه انسانی.....

فهرست جداول

صفحه

عنوان

۷۳.....	جدول (۱-۴) نتایج تخمین اولیه.....
۷۵.....	جدول (۲-۴) نتایج تخمین اولیه بدون متغیر نرخ رشد جمعیت.....
۷۸.....	جدول (۳-۴) تخمین نهایی با استفاده از متغیر های ابزاری.....

فصل اول

معرفی پژوهش

۱-۱- مقدمه:

رشد و توسعه از دغدغه های اصلی سیاستگذاران هر جامعه ای به حساب می آید، زیرا می تواند اثرات مثبتی بر سطح زندگی مردم داشته باشد. به منظور هدف گذاری صحیح در این امر، شناسایی هر چه بیشتر عوامل موثر بر رشد گریز نا پذیر می نماید. مطالعات مختلفی وجود دارند که اثر عوامل مختلف را بر رشد اقتصادی شناسایی کرده اند که از مهمترین این عوامل می توان به نیروی کار، سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی اشاره کرد.

برخی از مطالعات جدید توانسته اند با معرفی مفهوم سرمایه بهداشتی، اثرات بهداشت بر رشد اقتصادی را وارد توابع رشد سازند. پایه اغلب این مطالعات، از بررسی هایی ناشی می شوند که نشان می دهند بهداشت می تواند اثرات مستقیم و غیر مستقیم مثبتی بر سطح بهره وری نیروی کار داشته باشد. در بسیاری از مطالعات انجام شده به نحوه اثر گذاری سرمایه بر میزان و سرعت رشد اقتصادی پرداخته شده است. عده ای از مطالعات نیز راجع به نقش فن آوری و مخارج تحقیق و توسعه در رشد اقتصادی بوده اند و برخی از مطالعات راجع به اهمیت و نقش نیروی کار در رشد اقتصادی بحث کرده اند. پس از ارائه الگوی رشد نئوکلاسیک توسط سولو^۱ در ۱۹۵۶ و گسترش آن توسط منیکو، رومر و ویل^۲ (MRW) مطالعات فراوانی انجام شده که با تعمیم متغیرهای سرمایه و نیروی کار سعی داشته اند که علل رشد اقتصادی را هر چه دقیق تر توضیح دهند. در میان مطالعات مبتنی بر گسترش نیروی کار - که به الگوهای نیروی کار معروفند- عموم مطالعات در رابطه با اهمیت سرمایه انسانی در رشد اقتصادی بوده اند. در این قبیل مطالعات نیز عموماً بحث سرمایه انسانی با سطح آموزش نیروی

^۱-solow

^۲-نگاه کنید به: (1992)Mankiw, Romer & Weil

کار مرتبط می شود و به نوعی سطح آموزش و تخصص نیروی کار وارد الگو می شود. اما مطالعات محدودی در مورد اهمیت سلامت و بهداشت نیروی کار و اثر آن بر رشد اقتصادی وجود دارد. بر این مبنا هدف این تحقیق آن است که نشان دهد سرمایه گذاری در بهداشت به واسطه مخارج بهداشتی در کنار سرمایه فیزیکی و نیروی کار می تواند تاثیر مثبت و معنی داری بر سطح رشد اقتصادی در کشور ایران داشته باشند.

۱-۲- اهمیت پژوهش

شواهد^۲ نشان می دهد که بهداشت و وضعیت سلامت جامعه هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم بر بهره وری نیروی کار تاثیر گذار است، زیرا افراد سالمتر احتمالاً با اندازه مشخصی از سرمایه و سایر نهادها، بهره وری بیشتری دارند و کار انجام شده توسط آنان به ازای کالری دریافتی روزانه، در مقایسه با افراد بیمار بیشتر خواهد بود. به علاوه، بهداشت بهتر می تواند توانایی های جسمی، مهارتهای اجتماعی و قابلیت های یادگیری را به میزان قابل ملاحظه ای تحت تاثیر قرار دهد. همچنین بهداشت بهتر به منزله آن است که، در صورت ثبات سایر شرایط، منابع کمتری صرف مخارج درمانی در زمان آینده خواهد شد و قطعاً بخشی از منابع صرفه جویی شده می تواند صرف سرمایه گذاری و تحقق رشد آتی شود. همه این شواهد، دلایل محکمی برای وجود رابطه بین بهداشت و رشد اقتصادی ارائه می دهند. فلذا این تحقیق به دنبال آن است که با استفاده از الگوهای رشد درونزا که توسط منیکو، رومر و ویل گسترش یافته است، بتواند نقش نیروی کار و همچنین سرمایه گذاری و مخارج بهداشتی را در رشد اقتصادی نشان دهد. بر این اساس سوال اساسی تحقیق آن است که مخارج بهداشتی، نیروی کار و سرمایه فیزیکی چگونه رشد اقتصادی را متاثر می سازند و یا از آن

^۳-رجوع کنید: (1993)Behrman, R,J

تاثیر می پذیرد و چه سهمی از رشد اقتصادی را می توان به وسیله آنها توضیح داد . بنابر این می توان هدف این تحقیق را بررسی نقش سرمایه گذاری در بهداشت از طریق مخارج بهداشتی و تاثیر آن بر رشد اقتصادی ، در قالب یک الگوی گسترش یافته^۴ نیروی کار سولو دانست .

اهمیت این تحقیق را می توان از دو جنبه در نظر گرفت :

۱-گسترش و جداسازی هر چه بیشتر عوامل موثر بر رشد اقتصادی می تواند از تحلیل های نادرست در مورد سهم و نقش هر یک از عوامل موثر بر رشد اقتصادی جلوگیری کند و پیش بینی میزان رشد اقتصادی را دقیق تر سازد .

۲-روشن شدن رابطه بین مخارج بهداشتی ، نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی می تواند به نوعی در ترسیم سیاستهای کلان اقتصادی در بخش بهداشت جامعه برای نیل به رشد اقتصادی بیشتر موثر باشد.

۱-۳-اهداف پژوهش

۱-۳-۱-هدف کلی : بررسی اثر مخارج بهداشتی، نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی

کشور ایران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۵۸

۱-۳-۲-اهداف ویژه :

۱- بررسی مخارج بهداشتی کشور ایران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۵۸

۲-بررسی تولید ناخالص داخلی ایران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۵۸

⁴-Augmented Model

۳- تعیین اثر مخارج بهداشتی بر رشد اقتصادی کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳

۴- بررسی مقدار نیروی کار فعال کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳

۵- بررسی حجم سرمایه فیزیکی کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳

۶- تعیین ارتباط بین نیروی کار و سرمایه با رشد اقتصادی ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳

از اهداف کاربردی این تحقیق می توان به ارائه چارچوبی کاملاً کلی برای جهت گیری سیاستهای کلان اقتصادی در بخش بهداشت اشاره کرد ، که می تواند در برنامه ریزی های اقتصادی در جهت تخصیص منابع در بخش بهداشت مورد استفاده قرار گیرد.

۱-۴- فرضیه و سوالهای پژوهش

می توان فرضیه اساسی این تحقیق را به این صورت بیان کرد که : مخارج بهداشتی نیروی کار و سرمایه اثر مثبت و معنی داری (از نظر آماری) بر رشد تولید ناخالص داخلی دارند.

۱-۴-۱- سوالات پژوهش:

۱- مخارج بهداشتی کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳ چه مقدار است ؟

۲- حجم سرمایه کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳ چه مقدار است ؟

۳- نیروی کار فعال کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳ تعداد است ؟

۴- تولید ناخالص داخلی کشور ایران طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳ چه مقدار است؟

۵- اثر مخارج بهداشتی بر رشد اقتصادی کشور ایران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۵۸ چگونه است؟

۶- اثر نیروی کار و سرمایه بر رشد اقتصادی کشور ایران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۵۸ چگونه

است؟

۱-۵- تعریف واژه ها

مخارج بهداشتی^۵: شامل مجموع مخارج بهداشتی عمومی و خصوصی می شود که

اجزای آن عبارت از وجوه مورد نیاز برای: خدمات بهداشتی (اعم از درمانی و پیشگیری)،

برنامه ریزی آبی خانوارها برای دریافت خدمات بهداشتی (خدمات بیمه ای)، تغذیه و

کمکهای اضطراری پیش بینی شده است ولی شامل هزینه های فراهم آوردن خدمات بهداشتی

زیر بنایی نظیر شبکه های آب و فاضلاب نمی شود (تعریف عملی با نظری یکسان است)^۶.

نیروی کار^۷: ۱- افراد موجود در یک نهاد اقتصادی که برای کار کردن آمادگی دارند ۲-

مجموع افرادی که کار یک سازمان را انجام می دهند (تعریف عملی با نظری یکسان است)^۸

سرمایه^۹: یکی از عناصر مهم تولید در اقتصاد سرمایه داری و متشکل از مالی است

که از آن عایدی بدست می آید و بر حسب پول بیان می شود (تعریف عملی با نظری

یکسان است)^{۱۰}

⁵-Public Health Expenditures

⁶ - نگاه کنید به: -نگاه کنید به: کریمی ایرج، اقتصاد سلامت، انتشارات گپ، ۱۳۸۳

⁷-Labor force

⁸ - نگاه کنید به: محمد صائبی / مترجم، فرهنگ مدیریت، ناشر مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۱

⁹-capital

¹⁰ - - نگاه کنید به: منوچهر فرهنگ، فرهنگ علوم اقتصادی، نشر آسیم، ۱۳۸۶، ص ۱۳۸

رشد اقتصادی^{۱۱}: رشد اقتصادی به ازدیاد فعالیت های اقتصادی اطلاق می گردد که نشانگر افزایش تولید در طول زمان است مثلا یک سال یا بیشتر (تعریف عملی با نظری یکسان است)^{۱۲}.

امید به زندگی در بدو تولد^{۱۳}: نشان دهنده تعداد سالهایی است که یک نوزاد تازه متولد شده می تواند زنده بماند به شرط آنکه الگوی مرگ و میر رایج در زمان تولد، در طول زندگی او به همان صورت باقی بماند (تعریف عملی با نظری یکسان است)^{۱۴}.

بهداشت^{۱۵}: به معنای نگاه داشتن تندرستی، حفظ صحت و نگهداری سلامت به کار رفته است (تعریف عملی با نظری یکسان است)^{۱۶}.

مفهوم سرمایه بهداشتی: می توان گفت که افراد همگی با ذخایری از بهداشت به دنیا می آیند که این ذخایر بهداشتی جریانی از خدمات (بهتر زیستن) را ارائه می دهند. بعلاوه، به مرور زمان این ذخایر (مانند هر کالای بادوام دیگری) استهلاک می یابند و با مخارج بهداشتی نیز ترمیم می شوند. به این ترتیب میتوان مجموع ذخایر بهداشتی افراد جامعه را به عنوان سرمایه بهداشتی نامید (تعریف عملی با نظری یکسان است)^{۱۷}.

¹¹-Economic Growth

¹² -نگاه کنید به: کریمی ایرج، اقتصاد سلامت، انتشارات گپ، ۱۳۸۳

¹³-Life Expectancy at Birth

¹⁴ - نگاه کنید به: اولین گزارش ملی توسعه انسانی (۱۳۷۸)

¹⁵-health

¹⁶ -- نگاه کنید به: لغت نامه دهخدا

¹⁷ - نگاه کنید به: فلپز چارلز، اقتصاد بهداشت، منوچهر عسگری (مترجم) ۱۳۷۶

مخارج بهداشتی سرانه^{۱۸} : عبارت است از مجموع مخارج بهداشتی تقسیم بر کل جمعیت موجود در میانه همان سال (تعریف عملی با نظری یکسان است).

۱-۶- روش شناسی تحقیق

مطالعه از نوع گذشته نگر بوده و با توجه به داده های سری زمانی دوره ۲۵ ساله را در بر می گیرد و برای استنتاج نتایج از نرم افزار کامپیوتری استفاده می شود.

۱-۶-۱- روش گرد آوری اطلاعات و داده ها :

می توان منابع مورد استفاده در این تحقیق را به این شرح برشمرد :

۱- world health indicator (سالهای مختلف)

۲- world health organization (سالهای مختلف)

۳- سالنامه آماری مرکز آمار ایران

۴- منابع آماری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

۱-۶-۲- جامعه آماری :

جامعه آماری مورد استفاده در این تحقیق اسناد و مدارک مخارج بهداشتی و سرمایه و

نیروی کار و رشد اقتصادی کل کشور طی سالهای ۱۳۵۸-۱۳۸۳ میباشد.